Kliimaseaduse ja rohereformi arvamusrännaku aruteludest laekunud ettepanekud jäätmete ja ringmajanduse teemal

Jäätmetekke vähendamine

- Individuaalset vastutust suurendada jäätmete vähendamisel ja sorteerimisel, et igaüks saaks panustada keskkonnahoidu.
- Luua riiklikud stiimulid ja toetused ettevõtetele, kes kasutavad keskkonnasõbralikke pakendilahendusi, et soodustada jätkusuutlikumat tarbimist.
- Laiendada tekstiilikogumise võimalusi ka maapiirkondades, et inimesed saaksid mugavalt taaskasutada.
- Jätkata arutelu ökoloogilisemate valikute, näiteks korduvkasutatavate paber- ja plastnõude eeliste ja puuduste üle.
- Toetada paberpakendite kasutamist toodetel, et vähendada plastijäätmete hulka.
- Koolidesse võiks tuua erinevaid programme, kus saaks õpetada lastele, kuidas asju parandada ja taaskasutada.
- Ühekordsete plastnõude asemel võiksime eelistada korduvkasutatavaid nõusid, et vähendada plastijäätmete hulka.
- Pakendimaks aitaks soodustada pakendivaba ostlemist ning vähendada keskkonnakoormust.
- Luua avalikkesse kohtadesse rohkem juhiseid, kuidas teadlikumalt tarbida. Tarbime, seda mida meil päriselt vaja on.
- Tuleb muuta üldist suhtumist: mida vähem uusi asju ja mida rohkem kauemini kasutatavaid vanu (kas või natuke vigaseid) asju, seda parem ja jätkusuutlikum. Kahjuks seda suhtumist ühiskond üldiselt ei toeta.

Jäätmete ringlussevõtt ja ringmajandus

- Jäätmete äraandmine tuleb teha mugavaks, et inimestel tekiks harjumus sorteerimiseks.
- Suurte jäätmete ja ohtlike jäätmete kogumine tuleb tuua inimesteni: 2-3 korda aastas sõidetaks maakohtadesse jäätmete kogumiseks.
- Jäätmemajanduses tuleb kehtestada ühtsed nõuded kogu riigis. Väga selgelt tuleb määratleda liigiti kogumise eeskirjad, et tekiks ühtne arusaamine.
- Korraldada üle Eesti teavituskampaaniaid jäätmete sorteerimise tähtsusest, ning seda turundada samamoodi nagu tehakse vaktsineerimisega
- Erinevate infokanalite ühtlustamine aitaks inimestel õigesti sorteerida ja teha keskkonnasõbralikke valikuid.
- Avalikkusele lihtsamini arusaadavad juhised jäätmete sorteerimiseks aitaksid inimestel teha õigeid valikuid. Inimesi tuleb teavitada teemakohaselt ja jätkusuutlikult.
- Prügi sorteerimine on endiselt probleem, kuigi info on olemas. Tuleks leida viise, kuidas inimesi motiveerida aktiivsemalt sorteerima.
- Jäätmete kogujad ja valdade esindajad peavad kindlustama, et suured konteinerid oleksid tühjendatud enne, kui need täis saavad.
- Jäätmete kogujad ja valdade esindajad peavad vähemalt kord kuus kohtuma kohalike elanikega tutvustamaks uusi trende, puudujääke ja võimalusi selles valdkonnas.
- Suured plastpudelid, klaaspurgid ja -pudelid võiksid olla ka pandiga, et motiveerida inimesi korralikult sorteerima ja tagada nende ringlussevõtt.
- Väga palju tekib pakendeid toidu ja majapidamistarvete ostmisel. Ka seal võiks rohkem rakendada pandipakendi süsteemi.
- Juba varakult tuleks lastele õpetada jäätmete sorteerimise tähtsust, et kujundada neis keskkonnateadlikkust.

- Tootjad peaksid rohkem vastutama tarbimisse lastud toodete ja tekkivate jäätmete ringlussevõtu eest.
- „Saastaja maksab“ põhimõte võiks kehtida ka pakendite puhul. Ühekordselt kasutatavad pakendid peaksid olema kallimad, et soodustada taaskasutust ja keskkonnasõbralikke alternatiive.
- Suurendada paberi taaskasutamist. Paberi ja klaasi sorteerimise võimalused peaksid olema kodumajades kergemini kättesaadavad.
- Pakenditele võiks trükkida samasugused märgid nagu konteineritel, mis aitaksid jäätmete sorteerimisel.
- Kodus saame näidata head eeskuju, sorteerides prügi, kasutades taaskasutatavaid tooteid ja hoides energiakulu kontrolli all.
- Rohkem ühiskondlikke algatusi prügi koristamiseks looduses aitaks hoida meie keskkonda puhtana.

Ministeeriumi tagasiside

Kliimaministeerium tegeleb aktiivselt pakendijäätmete tekke vähendamise ja korduskasutuse edendamisega, sh ühekordsete plasttoodete vähendamisega. Näiteks 2024. aasta algusest on avalikel üritustel lubatud toidu ja joogi serveerimiseks kasutada üksnes korduskasutatavaid anumaid ja söögiriistu. Euroopa Liidu struktuurivahendite 2021–2027 perioodi raames töötame parasjagu välja jäätmetekke ja pakendamise vähendamise ja korduskasutuse toetusmeedet kestlike pakendilahenduste soodustamiseks.

Olmejäätmete reformi eesmärk on muu hulgas ka inimeste käitumise suunamine. Jäätmete liigiti kogumiseks luuakse reformi tulemusena mugavamad võimalused ja liigiti kogumata jäetud jäätmete üleandmine muutub kallimaks. Jäätmeid sorteeriv leibkond hakkab peale jäätmereformi jõustumist maksma 3 kuni 5 eurot jäätmete üleandmise eest. Juhul, kui leibkond ei sorteeri, on jäätmetasu umbes kolm korda suurem. Samuti on kavas üle minna jäätmete kohtkogumisele, mille tulemusena tekib võimalus elanikel arusaadavamalt ja mugavamalt jäätmeid sorteerida ja üle anda. Kavas on ka üleriigiliselt kehtiva jäätmete liigiti kogumise juhendi koostamine.

Omavalitsustele kehtestatakse olmejäätmete liigiti kogumise sihtarv, mistõttu ka omavalitustele muutub oluliseks, et loodud jäätmete kogumislahendused oleksid kasutajasõbralikud. See tähendab muuhulgas, et kogumislahendused peavad vastama elanike praktilistele vajadusetele ja võimalustele. Kogumisringide ja muude kogumislahenduste kasutamiseks on omavalitsustel võimalik koguda jäätmetasu. Olmejäätmete reformi tulemusena kehtestatavad nõuded jäätmete liigiti kogumiseks võivad mõnevõrra erineda sõltuvalt näiteks asustustihedusest. Loe täpsemalt: https://kliimaministeerium.ee/elukeskkond-ringmajandus/jaatmed/jaatmereform. Euroopa Liidu pakendi ja pakendijäätmete määruse jõustumise järgselt võtab Euroopa Komisjon vastu rakendusaktiga nõuded, mille järgi jäätmekonteineritel olev märgistus peab olema vastavuses pakenditel oleva märgistusega ja mis veelgi lihtsustab liigiti kogumist.

Olmejäätmete reformi raames muudetakse ka pakendite maksustamise süsteemi. Planeeritud on maksustada turule lastavaid pakendeid ning pakendijäätmeid, mille ringlussevõtt on keerulisem erinevates astmetes võrreldes lihtsamini ringlusse võetavate pakenditega. Korduskasutatavad pakendid ja pandipakendid on vabastatud tasust. Selline rakendusskeem edaspidi võiks toetada ettevõtjate pakendite liitmist pandisüsteemiga. Loe täpsemalt: https://kliimaministeerium.ee/elukeskkond-ringmajandus/jaatmed/jaatmeseaduse-pakendiseaduse-jt-seaduste-vtk. Liigiti kogumise edendamiseks ei ole samas vaja kõikidele pakenditele pandisüsteemi rakendada, vaid lahenduseks saab olla ka pakendijäätmete mugav ja kodule lähemal kogumine, mis on ka jäätmereformi üks eesmärke. See tagaks ka selle, et toidupakendid ja majapidamispakendid on võimalik mugavalt kodulähedal üle anda.

Mis puudutab paberpakendeid, siis need on tihti kaetud plastikihiga, mistõttu tegemist on komposiitmaterjaliga. Seetõttu eraldi ei ole plaanis toetada paberpakendite kasutamist, vaid ennekõike tegevusi, mille tulemusena on võimalik üleüldiselt pakendijäätmete teket vältida ja vähendada. Olmejäätmete reformi raames on kavas üle minna ka paberi ja kartongi materjalipõhisele kogumisele, mis tähendab, et samasse mahutisse kogutakse kokku paber ja kartong (vanapaber) ja paber- ja kartongpakend. Selline elanike jaoks lihtsustatud kogumine eeldatavasti suurendab paberi ja kartongi liigiti kogumist ning ringlussevõttu. Nii paberi ja kartongi kui klaaspakendi üleandmise võimalused on kavas tuua tekkekohale lähemale.

Tekstiilijäätmete osas jõustub 2025. aastal jäätmeseaduse nõue, mille järgi ka tekstiilijäätmeid tuleb eraldi liigiti koguda, mistõttu tuleb kohalikel omavalitsustel neid võimalusi juurde luua. Tekstiilide korduskasutamiseks on Eesti turul juba olemas mitmeid teenusepakkujaid.

Eestis on laiendatud tootjavastutus kehtestatud mitmetele toodetele, muu hulgas pakenditele, ning selle kohaselt peavad tootjad kandma toodete jäätmete kogumise ja käitluse või töötlemise kulud, sh saavutama ringlussevõtu sihtarvud. Olmejäätmete reformi raames on planeeritud mitmekülgseid muudatusi, mis ühtlustavad kohalike omavalitsuste, ettevõtjate ja kodanikele pandavaid kohustusi ja õigusi. Tootjate vastutus suureneb eelkõige reformis planeeritud jäätmevoogude digitaliseerimise, pakenditega seotud maksusüsteemi muutmise ning liigiti kohtkogumise kaudu tekkivate selgemate jäätmevoogude kaudu.

Euroopa Liidu struktuurivahenditest finantseeritakse ringmajanduse teadlikkuse ja koolitamise projekti, mille raames teeme erinevaid teavitustegevusi ning loome juhendmaterjale. Näiteks on plaanis teha ühtne sorteerimise juhend, mis on erinevate osapooltega kooskõlastatud. Eestis tegutsevad ka piirkondlikud keskkonnahariduskeskused, kes keskkonnateadlikkuse teemadel elanike teadlikkust tõstavad ja viivad läbi erinevaid koolitusi. Keskkonnaharidus on oluline teema ka koolide õppekavades, kuid palju sõltub õpetajast, millistele teemadele ja kui palju tähelepanu pööratakse.